

KS. MIECZYŚLAW RÓŻAŃSKI* – OLSZTYN

ARCHIWUM DEKANALNE – PODSTAWY PRAWNE

Streszczenie

Funkcjonowanie archiwum dziekańskiego nie ma uregulowania w powszechnym prawie kanonicznym Kościoła Katolickiego. Wskazane tam obowiązki dziekana, który jest bliższym współpracownikiem biskupa, pośrednio domagają się prowadzenia przez niego kancelarii dziekańskiej. W aktach opracowanych przez synody polskie wskazano na konieczność istnienia archiwum dziekańskiego, które przechowuje akta i dokumentację wytworzoną przez dziekana lub zebrane przez niego z parafii, zgodnie z przepisami prawa. Przepisy te mają charakter ogólny i nakazują prowadzenie osobnego od archiwum parafialnego archiwum dziekańskiego lecz nie zawierają bardziej szczegółowych unormowań dotyczących sposobu zabezpieczania, przechowywania i udostępniania dokumentacji oraz sytuacji kiedy materiały te należy przekazać do centralnego archiwum historycznego w diecezji.

Słowa kluczowe: archiwum dekanalne; kancelaria dziekańska; dekanat; Kościół katolicki; archiwistyka kościelna

Jednym z urzędów wynikających ze struktury organizacyjnej diecezji to działający od wieków urząd dziekana. Sprawował on i nadal wykonuje funkcję bliższego współpracownika biskupa oraz przełożonego nad wspólnotami parafialnymi zgrupowanymi i pozostającymi w ramach dekanatu. Dziekan wypełniając powierzone mu czynności pozostawia po sobie dokumentację, która przechowywana jest w archiwum dziekańskim. Celem poniższych rozważań jest wskazanie jakie są podstawy prawne dotyczące funkcjonowania archiwum dekanalnego zawarte w prawie kanonicznym i prawie partykularnym Kościoła polskiego po promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.

---

* Ks. Mieczysław Różański – dr hab.; kierownik Katedry Historii i Ustroju Państwa i Prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie;
e-mail: mieczyslaw.rozanski@uwm.edu.pl
<https://orcid.org/0000-0003-3345-1740>

1. Urząd dziekana

Nazwa urzędu dziekana pochodzi od greckiego słowa *deka*, oznaczającego liczbę dziesięć. Nazwa ta pochodzi od starożytnego zwyczaju przewodniczenia dziesięcioosobowej grupie. W cesarstwie rzymskim tytuł ten nadawano przełożonym nad 10 żołnierzami, sędziami lub członkami rady municypalnej¹. Określenie to zostało przejęte do organizacji kościelnej. Początkowo dziekan był duchownym, który przewodził dekanatem, czyli miał pewną zwierzchność nad parafiami i pracującym w nim duchowieństwem poza miastem biskupim (*vicarius foraneus*). Sprawował tam funkcje administracyjne i duszpasterskie. W Kościele zachodnim po raz pierwszy urząd ten wprowadzono w państwie Franków w celu lepszego zorganizowania i funkcjonowania diecezji. Miał on co roku wizytować podległe sobie kościoły i kaplice oraz duchowieństwo i składać z tych czynności sprawozdanie swojemu biskupowi. Z czasem zwoływał kongregacje dekanalne, będące zebraniem duchowieństwa pracującego na terenie dekanatu oraz powiadamiał biskupa o ważnych wydarzeniach z życia dekanalnego. Brał także udział synodzie diecezjalnym oraz sprawował sądownictwo w sprawach mniejszej wagi². Na ziemiach polskich dziekani pojawili się najpierw w 1. poł. XIII wieku w diecezji wrocławskiej i krakowskiej, a w sposób wyraźny wymienieni zostali w statutach synodu wrocławskiego z 1248 r. oraz synodu łęczyckiego z 1285 r. Po soborze trydenckim dziekani utracili uprawnienia jurysdykcyjne, ale dzięki kardynałowi Karolowi Boromeuszowi, arcybiskupowi Mediolanu, nazwani zostali wikariuszami okręgowymi dla podkreślenia, że pełnią on funkcję pomocniczą w zarządzaniu diecezją, poza siedzibą biskupa, organizują kongregacje dekanalne w celu podnoszenia poziomu intelektualnego duchowieństwa i określenia sposobów duszpasterzowania³.

W okresie potrydenckim polskie ustawodawstwo synodalne wyznaczało dziekanom m.in. następujące zadania: czuwanie nad moralnością duchowieństwa w dekanacie; uczestnictwo w synodzie; troska o wypełnianie zarządzeń biskupa przez proboszczów; upominanie duchownych, którzy nie spełniają obowiązków; wymierzanie kary za mniejsze przewinienia; w przypadku większych donoszenie biskupów; towarzyszenie archidiakonowi w trakcie wizytacji; przesyłanie okólników biskupa na terenie dekanatu; instalacja beneficjenta; odwiedzanie i wspieranie chorych kapłanów; czuwanie aby kapłani napisali testamenty; w przypadku śmierci duchownego wypełnianie funkcji wykonawcy testamentu oraz zabezpieczanie ksiąg parafialnych, akt i rzeczy będących własnością kościelną; rozdzielanie *Olea Sacra*, dawanie świadectwa wikariuszom o wykonywaniu przez nich obowiązków, zgody na remonty kościelne; prowadzenie ksiąg urzędu dziekań-

¹ M. Przybyłko, *Urząd dziekana w rozwoju historycznym*, „Prawo Kanoniczne”, 3 (1960) nr 3-4, s. 199.

² Tenże, *Urząd dziekana w rozwoju historycznym*, „Prawo Kanoniczne”, 5 (1962) nr 1-2, s. 94-95.

³ T. Pawlук, *Dziekan*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 4, red. R. Łukaszyk, Lublin 1989, kol. 586; H.E. Wyczawski, *Przygotowanie do studiów w archiwach kościelnych*, Kalwaria Zebrzydowska 1990, s. 155.

skiego; przewodzenie rekolekcjom; składanie sprawozdań biskupowi ze stanu dekanatu oraz inne zlecone przez biskupa obowiązki⁴.

W Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r.⁵ ustawodawca określił, że dziekanem jest kapłan postawiony przez biskupa na czele dekanatu (kan. 445 CIC)⁶. Dekanat natomiast to pewien okręg diecezji przewidziany przez prawo, składający się z większej liczby parafii (kan. 217 § 1 CIC)⁷.

Sobór Watykański II zwrócił uwagę na ważność zadań wykonywanych przez dziekanów. Są oni „bliższymi współpracownikami biskupa są również ci kapłani, którym powierza on misję duszpasterską lub dzieła apostołstwa o charakterze ponadparafialnym”⁸. Wykonują te czynności względem sąsiadujących z sobą parafii znajdujących się na terenie dekanatu. Określił także, że dziekani powinni organizować współpracę między proboszczami⁹. W późniejszych dokumentach posoborowych dziekani określani są jako najbliżsi współpracownicy biskupa¹⁰. Mają oni pośredniczyć pomiędzy biskupem, a proboszczami na określonym terytorium, pełnić funkcję animatorów i koordynatorów pracy duszpasterskiej na szczeblu ponad parafialnym między proboszczami a rektorami kościołów kapelanami i katechetami itp.¹¹

W obecnym Kodeksie Prawa Kanonicznego¹² zadania dziekana zapisane zostały w księdze pierwszej, rozdziale siódmym o tytule Dziekani w kan. 553- 555 KPK. Normy tam zawarte wskazują na to, że urząd dziekana nie jest związany z urzędem proboszcza określonej parafii. Prawodawca określił w kan. 554 §2 KPK, kto może zostać dziekanem, jaki jest czas sprawowania tego urzędu. Natomiast kan. 555 KPK wskazał jaki jest zakres kompetencji dziekana. Dyspozycja § 1 tegoż kanonu określa, że kompetencje te pochodzić mogą z prawa powszechnego lub z prawa partykularnego, które zostały określone w statutach synodalnych lub w dekretach biskupa diecezjalnego¹³. Następnie w sposób określony zawarty

⁴ H. P. *Dziekani w Polsce*, w: *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, t. 9-10, Warszawa 1906, s. 265-267.

⁵ *Codex Iuris Canonici* (dalej: CIC), Romae 1917.

⁶ Can. 445. *Vicarius foraneus est sacerdos qui vicariatui foraneo, de quo in can. 217, ab Episcopo praeficitur.*

⁷ Can. 217. §1. *Episcopus territorium suum in regiones seu districtus, pluribus parocciis constantes, distribuat, qui veniunt nomine vicariatus foranei, decanatus, archipresbyteratus, etc.*

⁸ Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Decretum de pastoralis Episcoporum munere in Ecclesia Christus Dominus*, 28.10.1965, nr 29; „Acta Apostolicae Sedis” (dalej: AAS), 58 (1966) s. 673-701, tekst polski: *Sobór Watykański II, Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele Christus Dominus*, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekry, deklaracje*. Poznań 2002, s. 236-258.

⁹ Tamże, nr 30.

¹⁰ Paweł VI, *Ecclesiae Sanctae*, 6.08.1966, AAS, 58 (1966) s. 757-787, I, 19, §1.

¹¹ *Directorium de pastoralis ministerio Episcoporum Ecclesiae Imago*, Vaticana 1973, 181, 186.

¹² *Codex Iuris Canonici* auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. *Kodeks prawa kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984. (dalej: KPK).

¹³ *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 2 cz. 1, red. J. Krukowski, Poznań 2005, s. 463; *Kodeks Prawa Kanonicznego Komentarz*, red. P. Majer, Wolters Kluwer 2011, s. 471-472.

został katalog kompetencji dziekana o charakterze administracyjnym, które przysługują mu z mocy prawa powszechnego. Są nimi:

1. popierać i koordynować w ramach dekanatu wspólną działalność pasterską;
2. czuwać nad tym, by duchowni jego okręgu prowadzili życie odpowiadające ich stanowi i troskliwie wypełniali swoje obowiązki;
3. czuwać nad tym, by święte czynności były sprawowane zgodnie z przepisami liturgicznymi, by czystość i piękno kościoła i sprzętu liturgicznego, zwłaszcza w sprawowaniu i przechowywaniu Najświętszego Sakramentu były starannie utrzymywane;
4. żeby księgi parafialne były właściwie spisywane i należycie przechowywane, dobra kościelne prawidłowo administrowane, a budynek parafialny otoczony właściwą troską.

Ponadto dziekan w powierzonym sobie dekanacie:

1. zabiega o to, ażeby duchowni zgodnie z postanowieniami prawa partykularnego, uczestniczyli w określonym czasie prelekcjach, spotkaniach teologicznych lub konferencjach, według postanowienia kan. 279, § 2¹⁴;
2. troszczy się o dostarczenie pomocy duchowych prezbiterom swego okręgu; najbardziej zaś troszczy się o tych kapłanów, którzy znajdują się w trudniejszych okolicznościach lub przeżywają jakieś problemy;
3. ma obowiązek wizytować parafie swojego rejonu w sposób określony przez biskupa diecezjalnego (kan. 555 § 4 KPK).

Dziekan powinien także troszczyć o kapłanów chorych w dekanacie, aby nie byli oni pozbawieni pomocy duchowej i materialnej, a w przypadku śmierci by był odprawiony godny pogrzeb. Ma on także troszczyć się aby podczas choroby czy śmierci kapłana nie zostały zabrane lub nie zaginęły księgi, dokumenty, sprzęt liturgiczny oraz inne przedmioty należące do Kościoła (kan. 555 § 3 KPK).

Wskazane w kan. 555 §1 pkt. 3 KPK czynności zawierają wskazówkę, że do zakresu obowiązków dziekana należy także sprawdzanie ksiąg parafialnych, aby były właściwie spisywane i należycie przechowywane, a także aby dobra kościelne były prawidłowo administrowane. Wyciągnąć z tej dyspozycji można wniosek, że aby wykonywać te czynności potrzebne jest nie tylko fizyczne sprawdzanie działalności proboszczów w procesie prowadzenia przez nich archiwów parafialnych, czy odpowiednie gromadzenie dokumentacji w kancelarii parafialnej, ale także pośrednio wskazać można na konieczność istnienia kancelarii dziekańskiej, w której przechowywana jest dokumentacja dotycząca parafii w dekanacie, a konsekwencją funkcjonowania tej kancelarii będzie funkcjonowanie osobnego od archiwum parafialnego archiwum dziekańskiego. Archiwum to będzie związane z urzędem dziekana i powinno znajdować się w miejscu urzędowania dziekana.

---

¹⁴ Kan. 279 § 2. Kapłani, według przepisów prawa partykularnego, mają uczęszczać na wykłady duszpasterskie, jakie winny być organizowane po święceniach kapłańskich, a także w terminach ustalonych przez prawo powinni brać udział również w innych wykładach, zebraniach teologicznych lub konferencjach, dających im okazję nabycia pełniejszego poznania świętej nauki i metod duszpasterskich.

2. Archiwum dekanalne

Jak wyżej wskazano prowadzenie archiwum dziekańskiego w sposób bezpośredni nie wypływa z przepisów powszechnego prawa kanonicznego. Polskie normy synodalne wydane po promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. dotyczące funkcjonowania tego archiwum wynikają z zadań jakie powszechne i partykularne prawo kanoniczne stawia przed dziekanami. Jednym z nich jest prowadzenie dokumentacji, która ma charakter informujący lub kontrolujący parafie znajdujące się na terenie dekanatu¹⁵. Z tego powodu urząd ten wytwarza akta dotyczące poszczególnych parafii, ale także stwarza samoistną dokumentację, która powstaje w toku jego funkcjonowania np. korespondencja z instytucjami centralnymi w diecezji, z innymi instytucjami kościelnymi, z instytucjami państwowymi i samorządowymi itd. W większości akt synodalnych znajdują się normatywny dotyczące archiwum dekanalnego. Umieszczone one zostały w samych aktach statutowych albo dodano je jako instrukcje, wytyczne, statuty i zarządzenia, które mają za zadanie doprecyzować zadania i cele jakie stawiane temu urzędowi. Jednym z nich jest zadanie prowadzenia archiwum dziekańskiego. Archiwum to powstaje w momencie erygowania przez biskupa diecezjalnego dekanatu. Jest to osobne archiwum, które ma być odrębne od archiwum parafialnego. W nim powinna być przechowywana dokumentacja pozostająca z prowadzonej przez dziekana własnej kancelarii urzędu dziekańskiego, odrębnej od kancelarii parafialnej oraz inna przechowywana tam zgodnie z przepisami prawa. Zauważyć należy, że akty normatywne nakazują rozdzielenie tych archiwów mimo tego, że urząd dziekana pełni najczęściej jeden z proboszczów parafii w dekanacie.

Synod Archidiecezji Łódzkiej w art. 52 określa, że

Dziekan powinien prowadzić, oddzielnie od parafialnego, archiwum dziekańskie, w którym ma przechowywać akta dotyczące parafii dekanatu, protokoły zebrań dekanalnych i inne dokumenty odnoszące się do pełnionych funkcji dziekańskich w przypadku zmiany na urzędzie dziekana, archiwum i pieczęcie dziekańskie należy przekazać następcy¹⁶.

Mniej więcej taką samą definicję zawiera synod Diecezji Opolskiej¹⁷, Synod Diecezji Toruńskiej¹⁸, I Synod Archidiecezji Warmińskiej¹⁹, II Synod Diecezji

---

¹⁵ M. Róžański, *Archiwa w ustawodawstwie synodalnym polskim, (po wprowadzeniu nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego)*, w: *Lex et praxis. Prawodawstwo archiwalne*, Kraków 2007, s. 91-92.

¹⁶ III Synod Archidiecezji Łódzkiej (1996-1998), Łódź 1999, s. 32. (dalej: Syn.Łdz)

¹⁷ Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej (2002-2005). Statuty i aneksy, Opole 2005, Instrukcja synodalna o uprawnieniach i obowiązkach dziekana i wicedziekana, art. 8, s. 232. (dalej: Syn.Op).

¹⁸ Uchwały Pierwszego Synodu Diecezji Toruńskiej, Prawo partykularne Kościoła Toruńskiego, Toruń 2011, art. 167, Zasady sprawowania urzędu dziekana, 15§1. (dalej: Syn.Tor)

¹⁹ I (XIV) Synod Archidiecezji Warmińskiej. (2006-2012) Misja Kościoła Warmińskiego w dziele Nowej Ewangelizacji, Olsztyn 2012., art. 42 (dalej: Syn.War).

Sandomierskiej²⁰, I Synod Archidiecezji Przemyskiej²¹ i I Synod Archidiecezji Wrocławskiej²². Podobnie choć nie tak rozbudowany opis funkcji archiwum dziekańskiego posiada większość uchwał synodalnych. Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej wskazuje, że dziekan prowadzi archiwum dekanalne²³, podobnie określa XLII Synod Diecezji Płockiej²⁴, XLIII Synod Diecezji Płockiej²⁵, IV Synod Archidiecezji Warszawskiej²⁶, II Synod Diecezji Włocławskiej²⁷, I Synod Diecezji Elckiej²⁸, I Synod Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej²⁹, IV Synod Diecezji Tarnowskiej³⁰, I Synod Diecezji Rzeszowskiej³¹, III Synod Gdański³², II Synod Diecezji Częstochowskiej³³, III powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej³⁴, I Synod Diecezji Legnickiej³⁵ i II Synod Archidiecezji Katowickiej³⁶.

Archiwum dziekańskie powinno mieć odpowiednie pomieszczenie, w którym zostanie umieszczona dokumentacja określona przez przepisy prawa partykularnego. W większości prawodawcy synodalni nie określili żadnych szczegółowych normatywów dotyczących pomieszczeń dla tego archiwum. Jedynie w I Synodzie Diecezji Kaliskiej wskazane zostało w sposób ogólny, że

²⁰ Aby byli jedno. Drugi Synod Diecezji Sandomierskiej. Dekrety i instrukcje, Sandomierz 1999, statut 41 (dalej: Syn.San).

²¹ Synod Archidiecezji Przemyskiej 1995-2000. Statuty i aneksy, Przemysł 2000, Instrukcja o sprawowaniu urzędu dziekana, pkt. 16 (dalej: Syn.Prze)

²² Synod Archidiecezji Wrocławskiej 1985-1991, Wrocław 1995, statut 112 m (dalej: Syn.Wro).

²³ Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej, Warszawa 2000, art. 107, s. 78 (dalej Syn. War-Pra)

²⁴ XLII Synod Diecezji Płockiej (1987-1991), Płock 1992, art. 20, s. 47 (dalej: 42Syn.Płó)

²⁵ Gdzie jest Bóg tam jest przyszłość. XLIII Synod Diecezji Płockiej, Prawo partykularne i program odnowy pastoralnej Kościoła Płockiego, Płock 2015, art. 238 pkt. 20 (dalej: 43Syn.Płó)

²⁶ IV Synod Archidiecezji Warszawskiej, Warszawa 2003, statut 79, p.12, s. 41 (dalej: Syn.War)

²⁷ II Synod Diecezji Włocławskiej (1977-1978-1994). Statuty, Włocławek 1994, statut 323, s. 94 (dalej: Syn.Włó).

²⁸ I Synod Diecezji Elckiej 1997-1999, Elk 1999, art. 427 p. 19, s. 74 (dalej: Syn.El).

²⁹ Pierwszy Synod Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej 1996-2001, Zamość 2001, art. 16 (dalej: Syn.Zam-Lub).

³⁰ IV Synod Diecezji Tarnowskiej, Tarnów 1982-1986, statut 364 §2 (dalej: Syn.Tar).

³¹ Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej 2001-2004, Rzeszów 2004, 18 (dalej: Syn.Rze).

³² III Synod Gdański. Misja ewangelizacyjna Kościoła gdańskiego na początku nowego tysiąclecia, t. 1, Gdańsk 2001, Instrukcja o wypełnianiu urzędu dziekana, pkt. 13 c (dalej: Syn.Gda).

³³ II Synod Diecezji Częstochowskiej, Częstochowa 1987, Statut księży dziekanów Diecezji Częstochowskiej, pkt.10 (dalej: Syn.Częst).

³⁴ III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej z okazji Milenium jej powstania, Gniezno 2001, art. 53 p. h, s. 98 (dalej: Syn.Gn).

³⁵ I Synod diecezji Legnickiej (2007-2012). Przypatrzmy się powołaniu naszemu, t. 1, Legnica 2012, Statut dziekana, wicedziekana i dekanalnego ojca duchownego w Diecezji Legnickiej, § 25 (dalej: Syn.Leg).

³⁶ Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej (2007-2009), Kalisz 2009, Zarządzenie w sprawie posługi dziekana i wicedziekana w Archidiecezji Katowickiej, pkt. 23 (dalej: Syn.Kat).

(...) w miejscu swojego zamieszkania [dziekan], w pomieszczeniu odpowiednio urządzonym i wyposażonym dziekan prowadzi swoje biuro oraz archiwum dziekańskie, które przekazuje swojemu następcy³⁷.

Brak takich wskazań może budzić przekonanie, że ojcowie synodalni nie zajmowali się szczegółowymi rozwiązaniami, a wskazali tylko jakie dokumenty mają być przechowywane, aby zachować dokumentację dekanatu potrzebną do potwierdzenia zakresu i celu działania poszczególnych parafii w dekanacie.

Archiwum tym kieruje dziekan. Dokumentacja synodalna nie określiła w sposób precyzyjny, czy czynności związane z prowadzeniem tego archiwum należą tylko do jego kompetencji, czy też może on zadania te delegować na inne osoby. Nie precyzuje także, czy w archiwum tym mogą pracować inni pracownicy i jakie powinno być ich merytoryczne przygotowanie i kompetencje.

Przejęcie tego archiwum dokonuje się w momencie objęcia urzędu dziekana³⁸. Jego przekazanie następuje wraz z objęciem tego urzędu. Odbywa się to najczęściej w obecności wicedziekana i przedstawiciela Kurii. Z czynności tych wicedziekan sporządza protokół, z których jeden egzemplarz powinien znajdować się w archiwum dekanalnym, a drugi powinien być przesłany do kurii³⁹.

W Rozporządzeniu o Urzędzie Księża Dziekanów dodanym do akt I Synodu Archidiecezji Warmińskiej określono wprost w § 24, że w archiwum dekanalnym powinny znajdować się przede wszystkim następujące akta, dokumenty i materiały drukowane:

Dziekan prowadzi dokładnie archiwum dekanalne, w którym przechowuje w należyтым porządku przede wszystkim: a) „Warmińskie Wiadomości Archidiecezjalne” w oprawie; b) akta zawierające dekrety władzy kościelnej w sprawie dekanatu i kopie pism. Dziekana w tychże sprawach; c) akta korespondencji z władzami państwowymi, szkolnymi i innymi; d) akta konferencji dekanalnych wraz z protokołami; e) akta poszczególnych parafii; f) dokumenty dotyczące własności kościelnej⁴⁰.

Ustawodawcy synodalni wskazali jaka dokumentacja powinna znaleźć się w zasobie tego archiwum. Należą do nich:

- protokoły z wizytacji parafii⁴¹
- protokoły z przekazania parafii nowemu proboszczowi⁴²
- protokoły z zebrania dziekańskiego⁴³

³⁷ Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej (2007-2009), Kalisz 2009, art. 22 (dalej: Syn.Kal).

³⁸ I Synod Archidiecezji Białostockiej, Białystok 2000, art. 68, s. 33 (dalej: Syn.Biał).

³⁹ Syn.Rze, s. 204.

⁴⁰ Syn.War, s. 422.

⁴¹ 42Syn.Płó, art. 14, s. 46. Syn.Łó, statut 113, p. 10, s. 41; Syn.War, statut 79, p. 8, s. 40; Syn.War-Pra, s. 77; Syn.Wro, s. 361, Syn.Sos, 81§1; Syn.Prze, 16; Syn.Zam-Lub, 17; Syn.nd, 29; Syn.Wro, 112; Syn.Gda, 4; 43Syn.Płó, 65; Syn.Rze, 16; Syn.Tar, 37; Syn.Waw, 79, 8; Syn.Leg 814 p. 1.

⁴² Syn.Eł, art. 26, s. 194; Syn.Zam-Lub, art. 10, 14; Syn.War-Pra, 125§2; Syn.Sos, 58§2; 42Syn.Płó, 194; 43Syn.Płó, 30; Syn.Op, 240, Syn.Łom, s. 158; Syn.Zam-Lub, 10 pkt 6; Syn.Łow, 90§3; Syn.Tar, 357§3; Syn.Eł, 343.

⁴³ Syn.Wro, art. 112, p. i, s. 360; Syn.Gn, art. 51 § 3, s. 97; Syn.San, 42; Syn.Tor, 23; Syn.Łdz, 52; 43Syn.Płó, 59; Syn.Tar 364§1; Syn.Bia, 68; Syn.Eł, 423; Syn.Op, 8.

- protokoły przekazania urzędu dziekańskiego⁴⁴
- dziennik podawczy⁴⁵
- pieczęć urzędu Dziekańskiego⁴⁶
- akta dotyczące parafii⁴⁷
- kopie udzielania dyspens⁴⁸
- inne⁴⁹

Synody Diecezji Opolskiej i Legnickiej wprowadzą jeszcze jeden rodzaj archiwum dziekańskiego, który związany jest z urzędem dziekana rejonowego – archiwum dziekana rejonowego. Ma tam być przechowywana dokumentacja będąca spuścizną kancelarii dziekana rejonowego⁵⁰. Synod legnicki wskazuje wprost w pkt. 12. ust. d, że w archiwum tym powinna znajdować się „korespondencja, programy, protokoły konferencji i innych czynności duszpasterskich”. Archiwum to podobnie jak archiwum dekanalne, powinno zostać przekazywane następcy, kolejnemu dziekanowi rejonowemu.

Akta wskazanych wyżej synodów wprowadzają także obowiązek sporządzenia protokołów z kongregacji dekanalnych przez wicedziekana. To on ma dokonać sporządzenia protokołów w dwóch egzemplarzach, z których jeden wysyła do kurii diecezjalnej a drugi przechowuje w archiwum dekanalnym. Użyte w pkt. 41 sformułowanie „wicedziekan przechowuje w archiwum dekanalnym” wskazuje że to nie on prowadzi archiwum dekanalne. Biorąc pod uwagę, że wicedziekan jest najczęściej proboszczem parafii, w której nie rezyduje dziekan należałoby zapytać się gdzie znajduje się archiwum dekanalne. Skoro pieczęć nad nim ma dziekan, co wprost wynika z pkt. 8. wskazanej Instrukcji, gdzie znajduje się zapis, że dziekan „gromadzi akta w archiwum dekanatu, które powinno być oddzielone od parafialnego” wskazują wprost, że ma on dokonywać czynności związanych z gromadzeniem materiałów archiwalnych. Czynności wicedziekana wskazane wyżej nie mogą prowadzić do wniosku, że w dekanacie znajdują się dwa archiwa dekanalne, jedno prowadzone przez dziekana, a drugie przez wicedziekana.

Należy zatem sformułować wniosek, że poprawne sformułowanie pkt. 41 powinno otrzymać brzmienie – drugi [egzemplarz] przekazuje do przechowywania w archiwum dekanalnym⁵¹.

Zakończenie

Archiwum dziekańskie jest miejscem w którym przechowywane są dokumenty dotyczące działania urzędu dziekana. Znajdują się w nim akta, dokumentacja oraz materiały drukowane związane bądź z wykonywaniem czynności dziekana bądź z funkcjonowaniem parafii znajdujących się na terenie dekanatu. Powszech-

⁴⁴ Syn.Zam-Lub, art. 19; 42Syn.Pło, art. 233. s. 45.

⁴⁵ 42Syn.Pło, 238, p. 20; Syn.Prze, 16.

⁴⁶ Syn.War-Pra, 107; Syn.Prze, 16; Syn.Kat, 23; 42Syn.Pło, 238, p. 20; Syn.War, 79, p. 2.

⁴⁷ Syn.War-Pra, 125§2; Syn.Zam-Lub, 16; Syn.Prze, 16; Syn.Tor, 15§1; Syn.Łdz, 52.

⁴⁸ Syn.Prze, 16.

⁴⁹ Syn.Kosz-Koń, 340 p.4.

⁵⁰ Syn.Op, art. 41; Syn.Leg, 12, ust. d.

⁵¹ Syn.Op, art. 41.

ne prawo kanoniczne nie precyzuje istnienia tego archiwum. Natomiast polskie prawo partykularne wskazuje, że powinno ono istnieć i wskazuje, co powinno znajdować się w tym archiwum oraz kto jest za niego odpowiedzialny. W aktach synodalnych wskazane zostały podstawowe akty normatywne dotyczące funkcjonowania tego archiwum. Opracowane one zastały bardzo ogólnie, brak jest przepisów dotyczących sposobu przekazywania do niego dokumentacji z kancelarii dziekańskiej, podstawowych zasad bezpieczeństwa i udostępniania. Brak jest także wskazania kto ma sprawować nadzór nad tym archiwum oraz jaki powinien być czasokres przekazania dokumentacji z tego archiwum do archiwum centralnego w diecezji.

BIBLIOGRAFIA

Źródła

- I Synod Archidiecezji Białostockiej, Białystok 2000.
I Synod Diecezji Drohiczyńskiej. Statuty. Dokumenty wykonawcze, Drohiczyn 1997.
I Synod Diecezji Ełckiej 1997-1999, Ełk 1999.
I Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej, Koszalin 1986-1990, mps.
I Synod Diecezji Legnickiej (2007-2012). Przypatrzmy się powołaniu naszemu, t. 1, Legnica 2012.
I Synod Diecezji Łomżyńskiej 1995-2005, Łomża 2005.
I Synod Diecezji Łowickiej (1995-1999), Łowicz 1999.
I Synod Diecezji Sosnowieckiej. Prawo Partykularne Kościoła Sosnowieckiego, Sosnowiec 2005.
I (XIV) Synod Archidiecezji Warmińskiej (2006-2012). Misja Kościoła Warmińskiego w dziele Nowej Ewangelizacji, Olsztyn 2012.
II Synod Diecezji Częstochowskiej, Częstochowa 1987.
II Synod Archidiecezji Lubelskiej 1977-1985, Lublin 1988.
III Synod Gdański. Misja ewangelizacyjna Kościoła gdańskiego na początku nowego tysiąclecia, t. 1, Gdańsk 2001.
III Powojenny Synod Archidiecezji Gnieźnieńskiej z okazji Milenium jej powstania, Gniezno 2001.
III Synod Archidiecezji Łódzkiej (1996-1998), Łódź 1999.
IV Synod Diecezji Tarnowskiej, Tarnów 1982-1986.
IV Synod Archidiecezji Warszawskiej, Warszawa 2003.
XLII Synod Diecezji Płockiej (1987-1991), Płock 1992.
Aby byli jedno. Drugi Synod Diecezji Sandomierskiej. Dekrety i instrukcje, Sandomierz 1999.
Codex Iuris Canonici, Romae 1917.
Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Kodeks Prawa Kanonicznego, przekł. polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984.
Concilium Oecumenicum Vaticanum II, Decretum de pastorali Episcoporum munere in Ecclesia Christus Dominus, 28.10.1965, nr 29; „Acta Apostolicae Sedis”, 58 (1966), s. 673-701, tekst polski: *Sobór Watykański II, Dekret o pasterskich zadaniach bi-*

- skupów w Kościele *Christus Dominus*, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, dekryty, deklaracje*, Poznań 2002, s. 236-258.
- Gdzie jest Bóg tam jest przyszłość. XLIII Synod Diecezji Płockiej, Prawo partykularne i program odnowy pastoralnej Kościoła Płockiego, Płock 2015.
- Directorium de pastoralis ministerio Episcoporum Ecclesiae Imago*, Vaticana 1973.
- Paweł VI, *Ecclesiae Sanctae*, 6.08.1966, „Acta Apostolicae Sedis”, 58 (1966) s. 757-787.
- Pierwszy Synod Diecezji Kaliskiej (2007-2009)*, Kalisz 2009.
- Pierwszy Synod Diecezji Opolskiej (2002-2005). Statuty i aneksy*, Opole 2005.
- Pierwszy Synod Diecezji Rzeszowskiej 2001-2004*, Rzeszów 2004.
- Pierwszy Synod Diecezji Warszawsko-Praskiej*, Warszawa 2000.
- Pierwszy Synod Diecezji Zamojsko-Lubaczowskiej 1996-2001*, Zamość 2001.
- Poznański Synod Archidiecezjalny 1992-1993. Dokumenty*, Poznań 1993.
- Statuty I Synodu diecezji pelplińskiej*, Pelplin 2001.
- Synod Archidiecezji Poznańskiej 2004-2008. zwołany i przeprowadzony przez Arcybiskupa Stanisława Gądeckiego. t. 2 Statuty*, Poznań 2008.
- Synod Archidiecezji Przemyskiej 1995-2000. Statuty i aneksy*, Przemyśl 2000.
- Synod Archidiecezji Wrocławskiej 1985-1991*, Wrocław 1995.
- Uchwały Pierwszego Synodu Diecezji Toruńskiej, Prawo partykularne Kościoła Toruńskiego*, Toruń 2011.
- Ustawa Synodalnych Diecezji Radomskiej promulgowana przez Biskupa Radomskiego Edwarda Materskiego 5 kwietnia 1997 roku w Radomiu na I Synodzie Diecezji Radomskiej*, Radom 1999.
- Wysłuchani w Ducha. Uchwały II Synodu Archidiecezji Katowickiej*, Katowice 2016.

Opracowania

- Kodeks Prawa Kanonicznego Komentarz*, red. P. Majer, Wolters Kluwer 2011.
- Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 2 cz. 1, red. J. Krukowski, Poznań 2005.
- Pawluk T., *Dziekan*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 4, red. R. Łukaszyk, Lublin 1989, kol. 586.
- Przybyłko M., *Urząd dziekana w rozwoju historycznym*, „Prawo Kanoniczne”, 3 (1960) nr 3-4, s. 195-272.
- Przybyłko M., *Urząd dziekana w rozwoju historycznym*, „Prawo Kanoniczne”, 5 (1962) nr 1-2, s. 77-148.
- P. H., *Dziekani w Polsce*, w: *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, t. 9-10, Warszawa 1906, s. 265-267.
- Różański M., *Archiwa w ustawodawstwie synodalnym polskim, (po wprowadzeniu nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego)*, w: *Lex et praxis. Prawodawstwo archiwalne*, Kraków 2007, s. 83-100.
- Wyczawski H.E., *Przygotowanie do studiów w archiwach kościelnych*, Kalwaria Zebrzydowska 1990.

DEAN'S ARCHIVE: THE LEGAL BASIS**Summary**

The function of the dean's archive is not regulated in the canon law of the Catholic Church. The duties of a dean, who is the bishop's close associate, require an independent dean's office. The records produced by Polish synods recognise the necessity of establishing the dean's archive, which can preserve the records and documentation produced by a dean or collected by him from parishes in accordance with the laws. The regulations of the synods require running the dean's archive as an institution independent of parish archives, but they do not specify in detail how these records should be preserved and made available, and when the materials ought to be transferred to the central historical archives in the diocese.

Keywords: dean's archive; dean's office; deanery; the Catholic Church; church archive studies

Translated by Aneta Kiper